

VII. BIJDRAGE VAN CEES MERTENS

Van Gogh en Helvoirt

Op de Brabantse Vincent van Goghkaart komt de plaats Helvoirt nauwelijks of niet voor. Toch zijn er in Helvoirt Vincent van Goghwandelingen en -fietstochten, is er een Vincent van Goghstraat, een Vincent van Goghplein, staat er een standbeeld van Vincent en zijn er voor onze funeraire Vincent van Gogh-route twee grafmonumenten. Wat hadden Helvoirt en Vincent met elkaar?

Het heeft vooral met de familie Van Gogh te maken. In de periode 1871-1894 hebben veel leden van de familie Van Gogh hun domicilie gehad in Helvoirt.

het gezin van Vincent's ouders.

Aan het Vincent van Goghplein bevindt zich de Hervormde kerk ofwel (oude) St. Niklaaskerk, waarvan de vader van Vincent op 1 februari 1871 dominee was geworden. Theodorus van Gogh trok vanuit Zundert naar Helvoirt, waar hij een woning betrok met zijn gezin, bestaande uit moeder Anna Carventus en hun vijf kinderen Anna, Theo, Lies (Elizabeth), Wil (Wilhelmina) en Cor (Cornelis). Vincent had het ouderlijk huis twee jaar eerder in 1869 verlaten om voor kunsthandel Goupil te gaan werken, eerst in Den Haag, vanaf 1873 in Londen en in 1874 in Parijs, waar hij op 1 april 1875 ontslag nam.

Alhoewel Vincent er niet woonde was Helvoirt in deze periode toch de plek waar zijn 'thuis' zich bevond en waar hij ook regelmatig en graag kwam, zoals blijkt uit zijn correspondentie: *Als ik maar eenigzins kan ga ik met Paschen naar Helvoirt (17.03.1873); als men waarachtig van de natuur houdt, dan vindt men 't overal mooi. Maar toch verlang ik soms zoo naar Holland en vooral naar Helvoirt (30.04.1874); En hoe vriendelijk zag Helvoirt en de lichten in het dorp en de toren tusschen de besneeuwde populieren er dien avond uit (07.1876 over Kerst 1874).*

In de zomermaanden van 1874 maakte hij ook een aantal schetsen in Helvoirt, waarvan er drie bewaard zijn gebleven, waarop de Hervormde kerk een beeldbepalend element is.

vier tantes en een oom van Vincent

De vader van Vincent kwam uit een gezin van twaalf kinderen. Met Theodorus mee vestigden zich zes van hen in Helvoirt en bleven daar korte of langere tijd wonen.

- Op 29 april 1872 vestigden tante Geertruida Johanna van Gogh (1826-1891) en haar man Abraham Anthonie 's Graeuwen (1824-1903) zich met hun drie kinderen Francina, Elisabeth en Abraham jr. vanuit Wadenooijen in Helvoirt. Abraham was kapitein-luitenant ter zee en inmiddels gepensioneerd.

- Op 23 april 1875 arriveerden drie ongehuwde tantes in Helvoirt: Johanna Wilhelmina (1813-1883), Dorothea Maria (1815-1882) en Maria Johanna (1831-1911).

De drie tantes besteedden hun tijd deels aan het geven van godsdienstlessen aan de protestantse kinderen in de gemeente Helvoirt-Haaren. Als leslokaal gebruikten ze een kamer in het grote *Rosen Haeghe*, de woning van hun

zuster Geertruida. Het verhaal gaat dat de kinderen soms prijsjes kregen voor oplettendheid en ijver, prijsjes die vaak bestonden uit schetsjes gemaakt door neef Vincent. Weinige van deze schetsen zijn overgebleven. We kennen er maar drie, waarvan er twee uiteindelijk in de collectie van het Van Goghmuseum terecht zijn gekomen.

- Op 17.08.1883, Theodorus van Gogh was inmiddels vanuit Etten-Leur met zijn gezin in 1882 naar Nuenen vertrokken, kwam zijn oudere broer Johannes (Jan) van Gogh (1817-1885) vanuit Nederlandsch Indië bij zijn zus Geertruida en zwager Abraham inwonen. Oom Johannes van Gogh was weduwnaar en gepensioneerd vice-admiraal. Hij was bevriend met zijn zwager kapitein-luitenant ter zee Abraham 's Graeuwen, drager van de militaire Willemsorde, zodat het bijna vanzelfsprekend was dat hij de laatste jaren van zijn leven bij hen inwoonde.

protestantse begraafplaats Helvoirt

Op de hoek van de Vincent van Goghstraat en de Kerkstraat ligt de protestantse begraafplaats. Deze begraafplaats zal eind 19de eeuw in gebruik zijn genomen, getuige de daar aanwezige oudere graven.

Op de begraafplaats is o.a. Joost Hendrik Vrijdag, een halfbroer van Vincent's oma, begraven. Van de familie Van Gogh zijn hier vijf leden begraven, chronologisch: tante Dorothea (1882), tante Johanna (1883), oom Johannes (1885) en tante Geertruida (1891). Van slechts twee zijn er grafmonumenten aanwezig, maar ze staan net buiten de begraafplaats. Rechts van de ingang aan de Vincent van Goghstraat bevindt zich een door een laag hegje omzoomd grafveldje met twee grafmonumenten, die van tante Dorothea en oom Johannes.

- Het grafteken van Dorothea Maria van Gogh lag oorspronkelijk als zerk op haar graf, slechts voorzien van naam, datum van haar geboorte (03.11.1815) en haar sterfdatum (03.02.1882), maar de steen is rechtop gezet of vernieuwd.

- Twee jaar na zijn komst, 12 Augustus 1885, kwam Johannes van Gogh in Helvoirt te overlijden. In 1886 werd op initiatief van enkele hoofdofficieren van de Koninklijke Marine een grafmonument boven het graf van de vice-admiraal op de begraafplaats in Helvoirt opgericht. Het bestaat uit een sokkel met tekstplaat en daarop een obelisk met de afbeelding van een anker, verwijzend naar zijn marineverleden en tevens symbool van de hoop.

Omdat de grafmonumenten buiten de begraafplaats staan, is het aannemelijk te veronderstellen, dat hun stoffelijke resten zich niet hier bevinden.

